

ОБРАЗИ ДОБРА І ЗЛА В ДИТЯЧІЙ ЛІТЕРАТУРІ ТА МЕДІА

Добро і Зло – константи, з яких складається дихотомія нашого світу: вона присутня як в цілому всесвіті як єдиному об’єкті, так і в окремих його частинах. Людина стикається з цими константами щодня в різних буденних речах та ситуаціях – вони подібно до мозаїки складають її буття. Знання про добро і зло є генезою духовного – однією з основних, на думку К’єркегора, детермінант буття людини. [2, с. 275]. Відточене до автоматизма уміння за сутністю речей визначати співвідношення в них добра і зла без попередніх вказівок, тільки силою власного сприйняття – свідчення про розвиток духовного в людині. Саме здатність провести аналіз та виявити не тільки частки зла, але й побачити добро в сутності предметів та явищ – в сутності світу – є показником зрілості душі та готовності людини до нового етапу пізнання світу: визначення місця цього об’єкту у власній системі цінностей.

Фундамент духовного закладається людині змалечку – через процес соціалізації – переданням накопиченого знання про духовне старшим поколінням молодшому. Щоб полегшити засвоєння комплексного пласту інформації, побутовою практикою протягом століть розроблялися стереотипні фольклорні форми, стабільні структури в межах та всередині кожного жанру – універсальних код передачі мудрості минулого. [6, с. 68]. Сосудом цих кодів є казка – розповідний народнопоетичний або писемно-літературний твір про апокрифічні події, іноді за участю персоніфікованих чи фантастичних сил про вигаданих осіб, у формі структурованої, хронологічно послідовної сюжетної оповіді з чіткою композиційною будовою відображають різночасові вірування й погляди та водночас традиційні уявлення народу. [6, с. 70] Саме в казках людина вперше отримує чітке, сформоване в образі поняття про добро і зло, протистояння цих двох частин, що зазвичай завершується перемогою добра.

Найпростіша класифікація казок за В.Ф.Міллером поділяє казки на наступні категорії: казки про тварин, героїко-фантастичні казки та соціально-побутові казки – кожна з яких має свою форму кодування Добра і Зла. [5, с.11]

У казках про тварин – історично найдавніших формах казки – образи добра і особливо зла представлені у вигляді духовних явищ що маніфестуються у світі матеріального – думки, наміри, риси характеру та, власне, вчинки – деякі з них навіть піддавалися олюдненню та гуманізації. У героїко-фантастичних – давні – мають вже більш

матеріально оформлені образи: людей, хоч і з надзвичайними здібностями. Образи зла, з іншого боку, не завжди є повноцінними суб'єктами світу матеріального: це міфологічні істоти та божества – радше пограничні, що стоять на межі ідеального та матеріального. У соціально-побутових казках добро і зло характеризується людським фактором – моральністю – черговою духовною перемінною, а звідси – і самою людиною. Філогенез суспільства відображався на його сприйнятті попередніх кодувань Добра і Зла і перетворення їх на нове, більш просунуте, що відповідало би духу їхнього часу. Відтак, образи Добра і Зла ставали більш комплексними: від фольклору, від святих текстів та їх реплікації, поступово відбувався перехід до художнього сприйняття, а з ним і нові варіації образів. Але навіть у сучасних уявленнях про Добро і Зло присутні ті первинні сенси, закладені в пам'ять з дитинства – авторки та автори творів художніх не завжди здатні самостійно усвідомити це звернення до первісного знання. Присутність цих вічних образів можна розгледіти в кожному творі – книзі, коміксі, кінострічці чи телевізійному серіалі – як і, наприклад, базові 7 сюжетів К.Букера. [3, с.215]

Тому статичність певних елементів нашої культурної пам'яті не є ознакою застою у розвитку людської думки, а якраз навпаки. Ми здатні відтворити лише те, що є доступним нашому сприйняттю – знання, на яких ми ґрунтуємо наші уявлення про всесвіт і наше буття. Розвиток думки буде до тоді, доки образи Добра і Зла дають людині можливість пережити катарсис – зцілення, піднесення душі, що зароджується у переживанні, співчутті та розумінні. [1, с.23]

Таким чином, образи Добра і Зла в дитячій літературі є першими детермінантами розвитку духовності людини.

Використані джерела:

1. Арістотель Поетика / пер. Б.Тен. К.: Вид-во «Мистецтво», 1967р. 139 с.
2. Бичко А. К., Бичко І. В., Табачковський В. Г. Історія філософії. К., 2001.
3. Booker S. The Seven Basic Plots. Why we tell stories – Continuum, N. Y., 2004. 728 p.
4. Гірліна Н. Ю. Духовна культура та процес соціалізації // ГРАНІ: Науково-теоретичний і громадсько-політичний альманах. № 3 (131) березень 2016 р. Дніпропетровськ: Вид-во: «ГРАНІ». С. 32-36.
5. Пропп В. Я. Морфология сказки. 2-е издание. М.: Изд-во Наука, 1969 г., 170 с.
6. Садовенко С. М. Рецепція хронотопу в українських народних казках // Вісник Державної академії керівних кадрів культури і мистецтв: щокварт. наук. журн. К.: Міленіум, 2011. № 4. С. 68-73.